

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 2.*

**DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.1>**

**УДК 351/354:005.5**

*Т. В. Березяню,*

*д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки праці та менеджменту,*

*Національний університет харчових технологій*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9228-4239>*

## **НАЦІОНАЛЬНА УПРАВЛІНСЬКА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ**

*T. Berezianko,*

*Doctor of Economic Sciences, Professor,*

*Head of the Department of Labour Economics and Management,*

*National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine*

## **NATIONAL MANAGEMENT MODEL OF DEVELOPMENT AND DECISION-MAKING**

*Незважаючи на достатній для побудови управлінської моделі стимулювання національного суспільного та економічного розвитку в країні ще не завершено ні формування управлінської моделі, не визначено її структурування та не приведено до ідеологічного знаменника процес розвитку суспільства. Також продовжується процес наукового обговорення векторів впливу на формування управлінської моделі прийняття рішень.*

*Останнім часом в управлінській науці з'явилась низка публікацій, які намагаються відійти від стандартів, консервативних поглядів, застарілих трактувань та заангажованих підходів. На наш погляд це пов'язано, у першу чергу із спробами аналітичного осмислення теоретичних наробок та сучасної управлінської практики.*

*Despite the fact that the management model is sufficient for the stimulation of national social and economic development in the country, the formation of the management model has not yet been completed, its structuring has not been determined, and the process of society's development has not been reduced to an ideological denominator. Also, the process of scientific discussion of the influence vectors on the formation of the management model of decision-making continues. Recently, a number of publications have appeared in management science that try to move away from standards, conservative views, outdated interpretations and engaged approaches. In our opinion, this is connected, first of all, with attempts to analytically comprehend theoretical works and modern management practice.*

*The transformation of international organizations into centers of realization of the power of globalizing corporations should be considered a specificity of the modern globalization process. This caused the intensification of reverse processes: the strengthening of national principles of political power and the regionalization of international and administrative relations.*

*The bearers of the transformation of elites, the system of relations between the state and the corporate sector, and the nature of the interaction of the national state with the international economic community are transnational corporations, whose sole purpose is the extraction and accumulation of profit. This allows us to assert that they (transnational corporations) are the beneficiaries of the processes of information globalization, which leads to extensive changes in the internal management system, requirements for the quality of internal elites and political and economic components of national society. Transnational corporations are the main customers of the replacement of the state centralized management system in*

*the form of national trade and financial restrictions, tax obligations, customs duties and quotas. Lobbying for these decisions is carried out through the system of political influences and political elites.*

*The process of struggle between the ruling elite and the counter-elite is connected with the emergence of a special group - the comprador elite.*

**Ключові слова.** *Управлінська модель, класифікація еліт, зовнішній вплив, теорія економічної влади*

**Keywords.** *Management model, classification of elites, external influence, theory of economic power*

**Постановка проблеми.** Світове суспільство розглядає позитивні та негативні результати від застосування глобалізаційного вектору розвитку. Частіше за все глобалізація розглядається під кутом зору використання її можливостей для експансії корпорацій. В цьому контексті держава може як допомагати, так і заважати означеному процесу. Крапка перетину інтересів пролягає в економічній площині. Наприклад, соціальна держава наполягає на посиленні відповідальної соціальної поведінки корпорацій, тоді ж останні прагнуть комерціалізувати та де соціалізувати процес розвитку.

В англо-саксонському варіанті досягнуто об'єднання інтересів держави і корпорацій. Розвиток цієї конструкції транзитивав на економічний простір міжнародної діяльності. Специфікою сучасного процесу глобалізації слід вважати перетворення міжнародних організацій на осередки реалізації влади глобалізаційних корпорацій. Це викликало активізацію зворотних процесів: посилення національних принципів політичної влади та регіоналізацію міжнародних та управлінських стосунків.

**Аналіз останніх досліджень.** Науковці протягом тривалого періоду розглядають проблему обрання ефективної управлінської моделі прийняття рішень в суспільстві. До переліку знакових робіт нами віднесено публікації Воробйової О.П., Колодія А.Ф., Кочубей Л.О., Дніпрова О., Ткаля О.В.,

Шаульської Г.М. [1-5]. Проте досі не винайдено найбільш ефективної конструкції прийняття відповідальних рішень. В багатьох публікаціях зазначається необхідність подальшого опрацювання та коригування національної моделі прийняття управлінських рішень.

**Мета статі.** В сталому розумінні економічного та політичного розвитку прийнято розглядати економічні системи, як орієнтир до якого прагнуть менш розвинені спільноти. Проте, їх вже не існує у чистому вигляді. Це робить актуальним обрання певного глобалізаційного вектору розвитку. Між тим, залишається актуальним коригування державної системи управління, принципів або правил її функціонування. Зазначимо, що використання принципів відрізняється від правил функціонування.

**Виклад основного матеріалу.** Одним із важливіших напрямків суспільного менеджменту є розгляд та критичне осмислення діяльності урядових інститутів. Система прийняття рішень та центри їх прийняття визначають мету та напрямок просування усього суспільства.

Європейський підхід до формування відносин у суспільстві використав значну кількість соціальних теорій, основні ідеї яких (починаючи від А.Сміта) можуть бути узагальнені як [6] конфлікт в суспільстві з приводу перерозподілу влади. Йдеться про владу економічну, національну, політичну, соціальну. Форма суспільних відносин залежить від того яким чином владу перерозподілено, як вона контролюється, яким чином влада отримує переваги від решти суспільства.

Здійснення управлінських функцій в рамках політизації прийняття рішень потребує більш детального розгляду можливих варіантів та вживаних моделей ухвалення рішень. Найбільш системно цей інформаційний потік досліджений в роботах Т.Дая.[7] Людське суспільство за всі роки свого існування створило дев'ять основних моделей державної управлінської політики, які використовує і понині з незначними відмінностями та модифікаціями.

*Інституціональна модель* – характеризується глибокою керованістю політичного процесу з боку урядових інституцій. Основними наголосами, притаманими цій схемі є забезпечення легітимності виключно через діяльність урядових інститутів, здійснення державної політики з впливом на все суспільство через прийняття законів. Урядові інститути виконують функцію системи примусу до виконання рішень на фоні формального розмежування гілок влади згідно до конституції.

*Процесуальна модель* – розвивається на базі усвідомлення проблеми, формування політики, впровадження її та оцінки ступеню реалізації. В процесі її використання відсутня прозорість та визначеність авторстава тих або інших політичних рішень. В історичному контексті розвитку людського суспільства використовувалась на стадії реалізації соціально неузгоджених рішень, коли досягнення політичної та економічної мети могло викликати соціальний опір, несприйняття, наступний політичний дисбаланс та уповільнення започаткованих перетворень.

*Групова теоретична модель* – відтворює методи реалізації арбітражно-посередницьких завдань державного управління в процесі конфлікту суспільних груп за досягнення своїх інтересів. Прийняття державними інститутами арбітражних функцій в процесі розв'язання групових конфліктів забезпечує баланс сил у системі та підтримує стабільність.

*Елітна теоретична модель* – ґрунтується на принципі обраності та широмасштабному відборі, дозованості інформації та вузькому колі долучених до прийняття рішень. Управління здійснюється в інтересах суспільства, рішення приймаються обраними із збереженням домінуючого значення та носять наставницько-директивний характер.

*Раціональна модель* – використовує економічну теорію для побудови системи критеріїв обґрунтування рішень з метою отримання максимальних соціальних результатів. Використання такої моделі потребує відокремлення економіки від суспільних проблем і належить до категорії бюджетних систем, коли економічна доцільність стає основою політичних ухвалень та

відокремлення політичних цінностей від процесу прийняття політичних рішень.

*Інкрементальна модель* – багато хто з економістів та експертів вважають, що саме інкрементальна модель роз'яснює державну політику. Процес державного управління визнає в якості основної умови ухвалення рішень обмеженість обсягу доступних знань. Основним методом внесення змін стає виваженість та поступовість втручання, позитивне ставлення та прийняття раніше ухвалених рішень. Використання такої моделі в політиці забезпечує більшу послідовність та стабільність в межах політичної та соціальної системи та різновекторності інтересів.

*Ігрова теоретична модель* – ґрунтується на розробці стратегії здобуття перемоги за умов конкурентної боротьби. Найбільш ефективно може використовуватись за умови політичного або економічного змагання двох потужних та впливових мега-груп. Може використовуватись на довгостроковий період та при полярному сприйнятті простору.

*Модель суспільного вибору* – отримала своє визнання на світовому рівні завдяки присудженню її автору Джеймсу Бучанану Нобелівської премії з економіки. В основу цієї моделі покладено економічний аналіз та особистий інтерес до ухвалення державних політичних рішень. Реалізація цієї моделі в рамках суспільства можлива за умови об'єднання всіх особистостей, груп, учасників політичного процесу навколо генеральної ідеї розвитку держави, а саме: здобуття максимальних особистих вигод в ринковій діяльності за рахунок спрямованих політичних рішень. Практично це реалізація моделі голосування за партійну програму, найбільш адекватну суспільному запиту.

*Системна модель* – є відтворенням економічної системи, коли процес перетворення в рамках політичної системи здійснюється для досягнення економічної суспільної мети, якою є конкретні програми, нормативні акти, які розробляються для розв'язання проблеми. Практично - це варіант застосування в рамках державного управління проектного методу.

З розвитком індустріального суспільства держава все більше залежить від діяльності корпорацій, а згодом від їх більш досконалої форми – транснаціональних корпорацій. Сучасною формою якого ми вважаємо за доцільне визнавати інформаційне суспільство, оскільки його домінанта побудована не на використанні та доступності і повноті інформації, а на використанні технічних засобів накопичення та обробки інформації.

Засоби досягнення статусу інформаційного суспільства значним чином відрізняються, проте вагомою об'єднуючою силою визнається формування ознак схожості національної та глобальної еліт. Головною площиною для зближення соціокультурних ознак стала світова Інтернет-мережа, яка і стала ґрунтом для трансформації і уніфікації соціокультурних відмінностей між елітами. За допомогою впровадження і підтримки єдиного керованого інформаційного простору створено умови для уніфікації або зближення соціо-культурних відмінностей, подоланні національних особливостей освіти та створення умов для *інформаційної глобалізації*.

Керованість означеним процесом було досягнуто за рахунок впровадження універсальної глобальної культури за рахунок виключення принципу ієрархії.

Ціленаправлене та зовні кероване формування національного ІКТ-простору розпочато в 2000 році. Починаючи з початку 2000-х років міжнародна політична та економічна спільнота наголошувала на існуванні суттєвих протиріч між корпоративним управлінням в транснаціональних та національних компаніях, що ставало практично непереборною причиною для стримування процесів інвестування в реальний сектор економіки та створення і розвитку спільних виробництв [8]. Нагадаємо, що 80% зауважень, які отримувала Україна напередодні вступу до СОТ, стосувалась саме корпоративного управління, менеджменту, а, значить, і можливостей досягнення взаєморозуміння між виробничими елітами. Більшість міжнародних транснаціональних компаній використовує в матричну структуру організації і проектний метод управління в структурі. Означена

специфіка вимагає коригування професійних та освітніх навичок управлінської та виробничої еліти. Об'єднуючою вимогою до менеджменту в цих умовах стає відмова від колективної волі на користь індивідуальних якостей. Як наслідок розвитку означеного процесу стає перехід до горизонтальних методів організації управління організацією та суспільством у цілому на фоні свідомого ослаблення, а в деяких випадках і повного нівелювання, ієрархічної гілки влади.[9,10]

Інформаційна глобалізація скеровуючи національне суспільство до уніфікації трансформує національні еліти: політичні, регіональні, корпоративні, бізнесові, виробничі, інженерні, наукові, освітні та культурні.

Носіями трансформації еліт, системи взаємовідносин держава-корпоративний сектор та характеру взаємодії національної держави з міжнародною економічною спільнотою є транснаціональні корпорації, єдиною метою яких є вилучення та акумуляція прибутку. Це дозволяє стверджувати що саме вони (транснаціональні корпорації) є вигодо набувачем від процесів від глобалізації інформаційної, яка веде до широких змін у системі внутрішнього менеджменту, вимогах до якості внутрішніх еліт та політичних і економічних складових національного суспільства. Транснаціональні корпорації є основними замовниками заміни державної централізованої системи управління у вигляді національних торговельних та о фінансових обмежень, податкових зобов'язань, митних зборів та квот. Лобіювання означених рішень здійснюється через систему політичних впливів та політичні еліти.

Вказаний вплив розглядається науковцями, в тому числі і американськими, наприклад Самюелем Філіпсом Хангтінтоном [11]. На його думку, впровадження ТНК спонукало до активізації міграційної політики, а мультикультурності – до масового споживання, що знищило трудову етику в тому числі і в Сполучених Штатах. Тому в певний період було здійснено спробу до впровадження на національній території пріоритету американців над мігрантами, а також намагання повернути виробничі потужності на

власну територію, що разом із попередньо зазначеним мало підтвердити державні гарантії працевзабезпечення.

Методологічні основи сучасної теорії еліт було закладено в XIX - на початку XX століття працями Г. Москі, В. Парето, М. Вебера, М. Р. Міхельса, І.Григорчак, Ф.Кирилюк, О.Пустоловської та інш. Основними джерелами даної роботи є праці вітчизняних авторів, вчених елітологів [12-15 ].

Коротко зупинимось на класифікації еліт та їх взаємозв'язках у діяльності суспільства та підприємства.

Еліта, на думку В.Парето, є певною сукупністю осіб, яка має найвищі індекси впливовості у своїх професійних сферах діяльності. Отже, еліта переважає не лише у владній структурі, а й у будь-якій галузі людської активності. Відповідно до його теорії циркуляції еліт жодна з груп не є статичною, змінюються як критерії приналежності, так критерії отримання владного впливу. Враховуючи це еліта та її вплив може набувати рис правлячої або опозиційної. Ми вважаємо за доцільне додати до цього формулювання ще термін периферійної, такої яка без ознак впливовості та наявності владних можливостей виконує підтримуючу функцію. Тобто, погоджуючись із твердженням, що еліта не може бути головною у всіх областях суспільного життя, проте зазначимо про наявність певних спільних рис, які і формують приналежність до визначеної групи. Цей висновок пояснює той факт, що політична еліта здебільшого займає функції контролю, але допускає наявність в структурі менеджменту представників контр еліти. Основне завдання політичної еліти полягає у підпорядкуванні діяльності решти еліт суспільства обраному напрямку розвитку.

**Таблиця 1. Класифікація еліт інформаційного суспільства**

| Владна елітна група суспільства    | Визначення                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Політична еліта                    | Інституціональна еліта формується за принципом доступу до національного або глобального управління та визначення регулювання, законодавства, міжнародних комунікацій. Панування визначається відповідно до певного періоду розвитку суспільства. Управління розвитком суспільства визначається інтересами правлячої еліти, рівнем задоволення особистих інтересів на противагу суспільним потребам, а взаємини в самій групі залежать від балансу доступу до управління, розпорядження та обсягів розподілу ресурсів нації                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Регіональна еліта                  | Визначається за принципом доступу до територіально обмеженої сфери впливу. В національному суспільстві є частиною правлячої групи. Її функції як частини правлячої еліти – ізоляція основної маси суспільства від розподілу ресурсів, яке здійснюється в інтересах владної еліти. Умовою ефективного виконання функцій є концентрація у невеликій спільноті повноважень та ресурсів.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Корпоративна еліта                 | Корпоративна еліта – це учасники компанії, що мають найвищий статус. До складу корпоративної еліти ми відносимо власників та акціонерів, топ-менеджмент та «ключових співробітників». У деяких випадках до складу корпоративної еліти компанії може бути віднесено партерів, що отримали статус «довірених і постійних» (іноді зустрічається назва «якірні партнери»). Як зазначено в працях Т. Веблена, Дж. Гелбрейта та Д. Белла «компетенція у прийнятті управлінських рішень значно поширюється за межі невеликої групи управлінців і згодом делегується технічним фахівцям різних рівнів, які мають унікальні знання                                                                                                                                                                     |
| Бізнес-еліта                       | Бізнес-еліта або олігархи – це група власників, яким держава доручила розвиток ринку. До її складу входять представники промислових та фінансових організацій, яким належить контроль за певною сферою діяльності. Бізнес-еліта функціонує у щільній співпраці із державою, залежить від преференцій та привілеїв і виконує функції «уповноваженого бізнесу». Особливістю бізнес-еліти є її безпосереднє включення до політичного процесу. Бізнес-еліта є складовою конфігурації влади яка трансформована із номенклатури і реалізована через реальну економіку з метою управління розподілом ресурсу.                                                                                                                                                                                        |
| Інформаційна (комунікаційна) еліта | Висококваліфіковані спеціалісти цифрового профілю, що вирішують завдання в медіа, ІКТ та діджитал просторі. Їх завдання полягає на основі взаємодії із високотехнологічною промисловістю забезпечувати реалізацію фронтірних завдань розвитку. Виконує функцію примусового спонукання до інновацій.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| Виробнича еліта                    | Асоціюється із поняттям професійна еліта, яка формує суспільні (внутрішньорганізаційні) зразки вищих рівнів професійної діяльності. При цьому відповідальність за сформованість та цілісність знань несе сам спеціаліст. В класичному сенсі виробнича еліта є носієм науково-технічних знань. Головною її метою є найкраща та ефективна робота промисловості, що ґрунтується на ефективному розподілі ресурсів, а не прибуток. Ефективна реалізація можливостей промислової (виробничої) еліти реалізується в умовах, коли менеджмент діяльності підприємства зосереджується в руках технократичної еліти при відстороненні власника активів від реального управління. Виробнича еліта є носієм професійних та специфічних знань та інформації, що обґрунтовує зосередження влади у їх руках. |

*Продовження таблиці 1.*

|                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-----------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Інженерна еліта | Інженерна еліта – команда креативних і творчих ІТР-спеціалістів, що складають команду галузі або підприємства для вирішення техніко-технологічних завдань забезпечення розвитку або формування нових функцій управління технічним забезпеченням виробництва. Діють на основі прикладної профільної освіти. Для виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських завдань використовують передові технології цифрового інжинірингу.                                                                                                       |
| Наукова еліта   | Наукова еліта є центральною, скеровуючою та змістовною частиною інтелектуального потенціалу суспільства. В роботах європейської школи дослідників наукова еліта визначається як специфічна «еліта знань»[ ], що контролює формування системи культурних цінностей, володіє професійними знаннями та створює стрижень суспільної ідеології розвитку, а також виконує функції експертів при оцінці результатів застосування інструментів та напрямків розвитку.                                                                                   |
| Освітня еліта   | Виконує завдання відтворення висококваліфікованих кадрів в інтересах розвитку та рамках замовлення.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Культурна еліта | Група освічених людей, що є виразниками ідеології правлячого класу та популяризаторами прийнятої у суспільстві ідеології до складу якої входять історики, письменники, поети, діячі культури та мистецтва які об'єднані метою підтримки та збереження свого статусу через здійснення впливу на емоційний стан суспільства. Завдання культурної еліти керування руйнівною енергією мас. За сутністю культурна еліта може бути визначена як культурно-інформаційна еліта, що впливає на думку, уяву, свідомість та сприйняття подій суспільством. |

*Джерело: Укладено та розроблено автором на основі джерел [12-22]*

Елітологи різних наукових напрямків схилиються до думки що процес формування еліт може бути здійснено двома засобами:

*Просувати людей, виходячи із досягнутих ними результатів.* Головним чинником в цьому сенсі виступає індивідуальна конкуренція; демонстрація та підтвердження належного рівня відповідальності до виконання завдань; об'єктивна оцінка отриманих результатів. Тоді в складі еліти опиняються відповідальні виконавці та творчі робітники, а не «політики». В цих умовах ті, хто орієнтується на «особливі відносини» та вибірковий підхід свідомо само відстороняться. Такий підхід дозволяє потужно використовувати молодих, активних та креативних працівників на відміну від заслужених ветеранів, що вже втратили об'єктивне сприйняття поточної ситуації;

*Маніпуляція* підлеглими, колегами та використання індивідуальних послуг та інтриг в якості інструменту долучення до грошових потоків та впливових відносин. Означений підхід потребує формування та накопичення

даних про всілякого роду компроматів, використання пліток та наклепів в якості інструментів отримання інформації або дискредитації конкурента. Тих, на кого зібрано компромат легко відсторонити від перспективної справи або прибрати із організації. На перше місце в оцінці працівника висувається особиста відданість, а не знання та практичний досвід. В цих умовах на перший план висуваються стосунки та грошові потоки. Негативним проявом застосування управлінської маніпуляції стає домінування стосунків над реальною справою. Саме маніпулятивна система народжує бюрократичні перепони що перешкоджають справі, а також принцип піраміди, в якому вилучення або заміна одного управлінця тягне за собою цілу низку звільнень та ротацій серед його підлеглих. Саме у цих умовах виникає спокуса за рахунок тиску на певну ланку отримати важливу інформацію, яку можна використати в процесі маніпулятивного управління. Ще однією важливою характеристикою бюрократизованих маніпулятивних систем управління є імітація діяльності: коли на перший план висувається контроль грошових потоків, а не якість і кількість наданих послуг або вироблених продуктів. Прикладом може слугувати трансформація національного Міністерства сільського господарства, у сфері відповідальності якого було контролювання кількості та якості сировини для переробки, на Міністерство аграрної політики, що вже не відповідає за кількісні показники, а лише за ідеологічні підходи до розподілу фінансів та допомоги в галузях. Це дозволило отримати переваги трейдерам, особливо зовнішньоекономічним, над виробниками.

Таким чином можна зробити висновок, що критерії відбору формують склад та якісні характеристики еліт.

У зв'язку з цим потребує розгляду діюча система «соціальних ліфтів» національного суспільства, які сприяють входження до складу еліти.

В залежності від встановленої в суспільстві системи управління, що поєднується із панівною системою суспільних відносин, слід враховувати наступні їх різновиди:

- Привілеї, що забезпечують доступ до певного рівня статків;

- Лояльність та походження. Ці критерії діють або окремо, або разом, але їх сутність ґрунтується приналежністю до певної спільноти у якій зосереджено на рівні сім'ї розуміння та прийняття відповідних правил поведінки та встановлення ефективних стосунків у окремих прошарках суспільства;

- Рівень, якість та напрямок освіти, що надає володіння навичками ефективного управління капіталом, грошовими коштами. При цьому вміння ефективного розпорядження капіталом або управління грошовим потоком є обов'язковою умовою. В цих умовах походження треба розглядати як шлях до отримання якісної освіти.

Характерною ознакою та панівним принципом формування національної еліти з початком процесів приватизації стало вміння набути відповідного ступеню контролю над ресурсом та його розподілом. Це стало запорукою формування а, згодо, входження до національного панівного класу. Його структуру ми розглянемо згодом. Проте відзначимо, що практично паралельно із завершенням можливості розподілу ресурсу відбувся процес формування контреліти. (Контреліта – прошарок спеціалістів, що обслуговують інтереси панівного класу незалежно від його юрисдикції і користуються його протекцією). Процес боротьби правлячої еліти та контр еліти пов'язано із виникненням особливої групи – компрадорської еліти [23 ], специфічної групи діючої в інтересах зовнішніх панівних еліт. Саме компрадорська контреліта прагне зменшити роль держави аби ефективно забезпечити перенаправлення грошового потоку на користь зовнішньої правлячої еліти. З цією метою вона встановлює контроль над інфраструктурою держави, в котрій панують національні корпорації-монополісти, і державне регулювання тарифне або нетарифне є природною перешкодою для природи її кептивної діяльності. Тобто компрадорська контр еліта використовує свій монопольний стан в управлінні інфраструктурою з метою забезпечення перерозподілу суспільного блага на користь зарубіжного бенефіціара. Слід відмітити, що соціальним ліфтом для компрадорської

контр еліти є грантові структури, що фінансуються бенефіціаром іншої юрисдикції. Під їх егідою розробляється шлях кептивного виведення суспільного продукту.

Характеризуючи склад національних еліт, не можна оминати і формування національної анти-еліти, існування та розвиток якої пов'язаний із прийняттям принципів необхідності розвитку та постійного прогресу, застосування маржинального підходу в економіці та залученні інвестування, інновацій та інш. атрибутів розвиненого капіталізму правил. Нажаль, їх діяльність не сформовано та не структуровано, тому часто ми споглядаємо наявність різновекторних впливів на фоні прагнення використати досвід успішних країн.

**Висновок.** Глобалізація економічної діяльності призводить практично до нездатності регулювання функціонування ринку й системи виробництва на національному рівні в окремо взятій країні. Ми враховуємо основні характеристики Глобалізації: інтеграцію економіки й інформації національної економіки; створ єдиного світового інформаційного й інвестиційного просторів; інтеграцію ринків, систем керування ринками і виробничими системами.

Стосовно до національних держав марно застосовувати термін виняткової «національної» чи «територіальної» приналежності ексіб'єктів, інтереси яких беруть до уваги уряду. У широкому розумінні мова йде про те, що коло джерел політичної підтримки уряду (а виходить, і суб'єктів, у чиїх інтересах форм економічна політика) виходить за рамки територіально-державних границь. Стосовно ж до міжнародної економічної організації політична глобалізація означає появу чисельних нових «гравців» світогосподарської системи (у першу чергу ТНК і неурядових організацій), вплив яких по ряду параметрів порівнюється з впливом національних урядів.

Це схиляє нас до думки, що в суспільстві, державне управління якого орієнтовано на елітну структуру реалізації влади, переважає вплив компрадорської еліти, яка ініціює зміни в галузевих ринках через

використання тимчасових зовнішньоекономічних преференцій і, таким чином отримує контроль над інструментами наповнення національного бюджету, а, значить, і над можливістю контролю над діяльністю держави.

### Література

1. Воробйова О. П. Сучасні управлінські моделі New Public Management і Good Governance та їх запровадження в Україні. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 42. С. 30-234. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu\\_2015\\_42\\_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_42_28) (дата звернення 20.12.2023).
2. Колодій А. Ф. Концепція публічного (нового) врядування в її застосуванні до демократичних і перехідних систем. *Демократичне врядування: науковий вісник ЛПІДУ НАДУ при Президентові України*. 2013. URL: <http://www.lvivacademy.com/visnik10/fail/Kolodij.pdf> (дата звернення 20.12.2023).
3. Дніпров О. ПРИНЦИПИ НАЛЕЖНОГО УРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ. *Адміністративне право і процес*. 2021. № 1. С. 114-118.
4. Ткаля О. В. Розуміння належного врядування за сучасних умов. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. 2020. Т. 31. Ч. 2 № 2. С. 125-12.
5. Шаульська Г. М. Принципи «належного врядування»: перспективи впровадження в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019 р. № 2 (66). С. 140-1432.
6. Шеваль І. П. Ральф Дарендорф о социальных конфликтах. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2010/3/6.pdf> (дата звернення 20.12.2023).
7. Дай Томас Р. Основи державної політики. Пер. Г. Є. Краснокутського. Одеса: 2005, 468 с.
8. Вступ до СОТ це не свято, а постійний переговорний процес. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24984675.html> (дата звернення 20.12.2023)

9. ГАЛУЗЕВІ ВПЛИВИ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СОТ. Київ: НІСД, 2015. 117 с.
10. Пропозиції і рекомендації щодо оптимізації і вдосконалення євроінтеграційних процесів на окремих напрямках. *Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи*. № 1-2 (187-188) 2022. С. 82-97.
11. Hantington S. Who we are? The Challenges America's national identity. N.Y.: Simonand Shuster, 2004. 448 p.
12. Толкач А. М. Теорія еліт В. Парето та Г. Моски: порівняльний аналіз. URL:  
<http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/11229/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%82%20%D0%92.%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BE%20%D1%96%20%D0%93.%20%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7.pdf> (дата звернення 20.12.2023).
13. Пустоловська О. О. Поняття еліт: політологічний дискурс. *Гілея*, 2013, № 73, С. 310-312.
14. Григорчак І. І. Еліта як суспільний феномен. *Вісник Національної Академії державного управління*. 2010, №4. С. 41-48.
15. Кирилюк Ф. М. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
16. Mason Paul. PostCapitalism: A Guide for our Future. London: Allen Lane, 2015. P. 356.
17. Davita Silfen Glasberg, Deric Shannon. Political sociology: oppression, resistance, and the state. Thousand Oaks, Calif: Pine Forge Press, 2011. 112 P.
18. Brzezinski Zbigniew. Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power. New York: Basic Books, 2012. P. 600.

19. Martin Gilens, Benjamin I. Page. Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens (англ.) *Perspectives on Politics*. 2014-09. Vol. 12, iss. 3. P. 564-581.
20. Кочубей Л. О. ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА ТА ПОЛІТИЧНИЙ КЛАС: КЛАСИЧНІ ЗАРУБІЖНІ КОНЦЕПЦІЇ. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26610/15-Kochubey.pdf?sequence=1> (дата звернення 20.12.2023).
21. Чернюк І. А. Політичні еліта в контексті демократичних перетворень в Україні. *Молодий вчений*. № 5.1 (45.1), травень, 2017. С. 155-158.
22. Ємельянова Г. І. ПЛЮРАЛІЗМ ЕЛІТ: ТЕОРІЯ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 61. С. 235-243.
23. Деякі спостереження щодо України, ЄС та тамтейшу лівицю. URL: <https://m.krytyka.com/ua/articles/proponuie-deyaki-sposterezhennya-shchodo-ukrayiny-es-i-tamteyshu-livytsyu> (дата звернення 20.12.2023).

### References

1. Vorobjova, O.P. (2015), "Modern management models of New Public Management and Good Governance and their implementation in Ukraine", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 42, pp. 30-234, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu\\_2015\\_42\\_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_42_28) (Accessed 20.12.2023).
2. Kolodij, A.F. (2013), "The concept of public (new) governance in its application to democratic and transitional systems", *Demokratychnе vriaduvannia: naukovyj visnyk LRIDU NADU pry Prezydentovi Ukrainy*, available at: <http://www.lvivacademy.com/visnik10/fail/Kolodij.pdf> (Accessed 20.12.2023).
3. Dnirov, O. (2021), "Principles of good governance in the modern system of Ukrainian administrative law", *Administrativne pravo i protses*, vol. 1, pp. 114-118.

4. Tkalia, O.V. (2020), "The understanding of good governance in modern conditions", *Vcheni zapysky TNU im. V.I. Vernads'koho*, vol. 31, no. 2, iss 2, pp. 125-12.
5. Shaul's'ka, H.M. (2019), "Principles of "good governance": prospects for implementation in Ukraine", *Derzhava ta rehiony. Serii: Derzhavne upravlinnia*, vol. 2 (66), pp. 140-143.
6. Sheval', Y.P. (2010), "Ralf Dahrendorf about social conflicts", available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcajpcgglefindmkaj/http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2010/3/6.pdf> (Accessed 20.12.2023).
7. Daj, T.R. (2005), *Osnovy derzhavnoi polityky [Basics of state policy]*, Odesa, Ukraine.
8. Danylyshyn, B. (2013), "Accession to the WTO is not a holiday, but a constant negotiation process", available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/24984675.html> (Accessed 20.12.2023).
9. NISD (2015), *Haluzevi vplyvy chlenstva Ukrainy v SOT [Sectoral effects of Ukraine's membership in the WTO]*, NISD, Kyiv, Ukraine.
10. Razumkov Centre (2022), "Proposals and recommendations regarding the optimization and improvement of European integration processes in certain directions", *Ukraina na shliakhu do YeS: realii ta perspektyvy*, vol. 1-2 (187-188), pp. 82-97.
11. Hantington, S. (2004), *Who we are? The Challenges America's national identity*, Simonand Shuster, N.Y., USA.
12. Tolkach, A.M. (2015), "The theory of elites V. Pareto and G. Moska: a comparative analysis", available at: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/11229/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%82%20%D0%92.%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BE%20%D1%96%20%D0%93.%20%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F%D0%BB%D1%8>

C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7.pdf (Accessed 20.12.2023).

13. Pustolovs'ka, O.O. (2013), "The concept of elites: political discourse", Hileia, vol. 73, pp. 310-312.
  14. Hryhorchak, I.I. (2010), "The elite as a social phenomenon", Visnyk Natsional'noi Akademii derzhavnoho upravlinnia, vol. 4, pp. 41-48.
  15. Kyryliuk, F.M. (2008), Istoriia zarubizhnykh politychnykh vchen' Novoi doby [History of foreign political teachings of the New Age], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
  16. Mason, P. (2015), PostCapitalism: A Guide for our Future, Allen Lane, London, UK.
  17. Glasberg, D.S. and Shannon, D. (2011), Political sociology: oppression, resistance, and the state, Pine Forge Press, Thousand Oaks, USA.
  18. Brzezinski, Z. (2012), Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power, Basic Books, New York, USA.
  19. Gilens, M. and Page, B.I. (2014), "Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens", Perspectives on Politics, vol. 12, iss. 3, pp. 564-581.
  20. Kochubej, L.O. (2009), "Political elite and political class: classic foreign concepts", available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26610/15-Kochubey.pdf?sequence=1> (Accessed 20.12.2023).
  21. Cherniuk, I.A. (2017), "Political elite is in context of democratic transformations to Ukraine", Molodyj vchenyj, vol. 5.1 (45.1), pp. 155-158.
  22. Yemel'ianova, H.I. (2018), "Elite pluralism: theory and problem aspects of application in Ukraine", Aktual'ni problemy polityky, vol. 61, pp. 235-243.
- Velichenko, S. (2023), "Some observations about Ukraine, the EU and the left there", available at: <https://m.krytyka.com/ua/articles/proponuie-deyaki-sposterezheniya-shchodo-ukrayiny-es-i-tamteyshu-livytsyu> (Accessed 20.12.2023).

*Стаття надійшла до редакції 02.02.2024 р.*